

dr Henryk Palkij

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Historia sztuki a egzamin maturalny z historii – zakresy łączne i rozłączne

Historia jako przedmiot nauczany w szkole dąży do tego, aby młody człowiek mógł zrozumieć przeszłość. W związku z tym stara się pokazać szeroki zakres informacji odnoszących się do przeszłości. Wśród nich znajdują się opisy różnych aspektów życia człowieka, bowiem od dawna narracja historyczna w szkole odeszła od czysto politycznego wykładu. Integralną część tej narracji o przeszłości stanowi opis zmieniających się cywilizacji, sztuki, filozofii i nauki. Dydaktyka historii od dawna zauważała i doceniała znaczenie historii sztuki w kształtowaniu obrazu przeszłości, więc treści z historii sztuki były stale obecne w programach i podręcznikach historii¹.

Umiejętności i zakres treści nauczania z historii i historii sztuki w polskiej szkole określały zwykle programy nauczania, a później podstawy programowe kształcenia ogólnego². Nie ma tutaj miejsca na prezentację tych zagadnień w kontekście historycznym, więc ograniczę się tylko do najnowszych przykładów związanych z egzaminem maturalnym w nowej formule, skupiając się przy tym na ostatnim okresie wyznaczanym przez nową podstawę programową z przedmiotów *historia* i *historia sztuki* w zakresie rozszerzonym. Proponuję ogólne przyjrzenie się podstawie do przedmiotu *historia sztuki* pod kątem potrzeb nauczania historii oraz egzaminu maturalnego. Analizując cele kształcenia i treści nauczania, zauważmy pewien poziom zbieżności.

Najwięcej obszarów wspólnych znajdujemy w przypadku pierwszego celu nauczania: *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji*. Ujawniają to zwłaszcza zamieszczone w nim wymagania szczegółowe. Większość z nich stosuje się z powodzeniem na lekcjach historii – oczywiście opierając się na mniejszym zakresie faktografii. Uważam, że z katalogu 12 wymagań z przedmiotu *historia sztuki* stale obecnych w kształceniu historycznym jest przynajmniej kilka:

Uczeń: 3) *rozpoznaje dzieła różnych epok, stylów oraz kierunków sztuk plastycznych, potrafi umiejscowić je w czasie i przestrzeni geograficznej*; 4) *przyporządkowuje twórczość poszczególnych artystów do stylów i kierunków, w obrębie których tworzyli*; 10) *zna, poprawnie stosuje oraz definiuje terminy i pojęcia z zakresu historii sztuki*.

¹ Np. J. Maternicki, C. Majorek, A. Suchoński, *Dydaktyka historii*, Warszawa 1988; E. Chorąży, D. Konieczka-Sliwińska, S. Roszak, *Edukacja historyczna w szkole. Teoria i praktyka*, Warszawa 2008.

² Podstawy programowe ewoluowały i poddawane były krytyce w licznych publikacjach, np. J. Leek, *Ewolucja podstaw programowych kształcenia ogólnego w Polsce. Ku zmianie edukacyjnej* [w:] M. Kamińska (red.), *Wybrane problemy nauczania i wychowania. Z doświadczeń okresu transformacji*, Płock 2015, s. 23–35, www.dspace.uni.lodz.pl [dostęp: 30.05.2016].

Ponadto w czasie nauczania historii i podczas egzaminowania dotykamy w ograniczonym zakresie kilka innych wymagań, np. Uczeń: 1) *Samodzielnie dociera do źródeł informacji* [...]; 5) *zna twórczość najwybitniejszych artystów i potrafi wymienić dzieła*.

Pozostałe wymagania są już raczej poza zasięgiem możliwości pracy na zwykłych lekcjach historii, chociaż zależy to od nauczyciela i ucznia. Bardziej zainteresowani tą problematyką mogą pogłębić swoją wiedzę. Podczas lekcji historii w ograniczonym stopniu rozwija się natomiast wymagania opisane w pozostałych wymaganiach szczegółowych, w których zawarte są umiejętności charakterystyczne dla przedmiotu *historia sztuki*. Niektóre z nich mogą być rozwijane wybiórczo, w zależności od opisywanej epoki historycznej³.

W podstawie programowej do przedmiotu *historia* w trzech ogólnych celach kształcenia, do przedmiotu *historia sztuki* możemy odnieść tylko postulaty rozpoznania i analizy różnych źródeł przydatnych do wyjaśnienia procesu historycznego, dostrzeżenia różnych aspektów życia społecznego i uwzględnienia ich w narracji historycznej.

Więcej informacji przynoszą oczywiście treści nauczania. W odniesieniu do starożytności uczeń ma *rozpoznać cechy charakterystyczne cywilizacji bliskowschodnich oraz hinduskiej i chińskiej w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma; rozpoznać dokonania kulturowe Greków w dziedzinie rzeźby, teatru, literatury, nauki, identyfikować je z twórcami; rozpoznać dokonania kulturowe Rzymian w dziedzinie prawa, literatury, nauki, architektury i techniki*⁴. W odniesieniu do średniowiecza podobny postulat (uczeń *rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia*) sformułowano do cywilizacji islamu, a punkt 8. *Kultura średniowiecza* zawiera postulat *identyfikacji* dokonań architektury i sztuki z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza. W podobny sposób sformułowano wymagania szczegółowe w odniesieniu do pozostałych epok⁵. Już nawet tak ogólnie sformułowane opisy pokazują, że historia sztuki traktowana jest jako jeden z aspektów wyjaśniania przeszłości i jest podporządkowana temu celowi.

Zakres treści z historii sztuki obecnych w nauczaniu historii w szkole najlepiej można przedstawić na podstawie podręczników, a nie programów, które z natury rzeczy są zbyt syntetyczne. Oczywiście nie ma tutaj miejsca na analizę podręczników i prezentację omawianych zagadnień w kontekście historycznym, więc ograniczę się do pokazania głównych tendencji. Tradycyjnie do zmiany ustroju szkolnego w 1999 roku treści z historii sztuki występowały po prostu jako jeden z elementów chronologicznego opisu przeszłości. Najczęściej były to treści odnoszące się do dziejów kultury, w ramach których wyróżniano treści poświęcone literaturze, historii sztuki, historii muzyki, filozofii, nauki i oświaty. Treści te wyróżniane były w postaci rozdziałów, podrozdziałów oraz w obudowie dydaktycznej podręczników.

³ Podstawa programowa z komentarzami. T. 7. Edukacja artystyczna w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum, Warszawa 2008, s. 41–42.

⁴ Podstawa programowa z komentarzami. T. 4. Edukacja historyczna i obywatelska w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum, Warszawa 2008, s. 47–48.

⁵ Tamże, s. 50, np. Uczeń *rozpoznaje charakterystyczne cechy renesansu europejskiego oraz wskazuje czołowych twórców i ich dzieła*; s. 51 Uczeń *opisuje przemiany w kulturze europejskiej w VIII w. i rozpoznaje główne dokonania epoki baroku*.

Za ilustrację tego podejścia mogą posłużyć wielokrotnie wznawiane podręczniki do klasy 2 liceum ogólnokształcącego. Jednym z nich jest *Historia dla klasy 2 liceum ogólnokształcącego*, który funkcjonował w latach 70. i 80. XX wieku⁶. Podręcznik obejmował okres przełomu XV i XVI wieku do epoki napoleońskiej włącznie. Podzielony został na 12 części (rozdziałów), w których wyróżniono 58 podrozdziałów. Podrozdziały odnoszące się do szeroko rozumianej kultury umieszczano na końcu każdej części, ale wyjątkiem były części odnoszące się do Renesansu i Oświecenia. W tych podrozdziałach tylko część treści poświęcono historii sztuki. W sumie było to tylko 6 podrozdziałów⁷.

Pewne zmiany zauważamy w podręczniku *Historia. Dzieje nowożytne* obowiązującym w latach 90. XX wieku⁸. Jego autorzy zmienili trochę podejście do przedstawiania zagadnień kultury. Rozszerzyli zakres treściowy i problemowy zjawisk związanych z kulturą, zwrócili większą uwagę na jej kontekst społeczny i ideologiczny. Rozbudowali także treści odnoszące się do architektury i rzeźby, ale malarstwo potraktowane zostało w sposób marginalny. Wśród 35 rozdziałów tylko 4 poświęcone były zagadnieniom kultury, a w nich przecież tylko część odnosiło się do historii sztuki⁹.

W podręcznikach historia sztuki stanowiła więc tylko niewielką część narracji, w większym stopniu zauważalną w narracji opisującej epoki wcześniejsze – od starożytności do nowożytności, a znacznie malejącą w odniesieniu do późniejszych epok. Tutaj pojawiała się tendencja do opisywania szerokich zmian cywilizacyjnych. Liczne zmiany zachodzące w wówczas w historii sztuki, pojawianie się nowych tendencji i stylów na całym świecie wymagałyby dokładniejszych opisów, co zbytnio rozbudowywałoby już i tak obszernie podręczniki. Poza tym wydaje się, że autorom i wydawcom zabrakło swego rodzaju „klucza”, który zintegrowałby ten aspekt dziejów w narracji podręcznikowej XIX i XX wieku¹⁰.

⁶ Podręcznik wydawany od 1972 roku. Miał kilkanaście wydań. Tutaj analiza na podstawie: J. Gierowski, J. Leszczyński, *Historia dla klasy 2 liceum ogólnokształcącego*, Warszawa 1987, WSiP – jest to 15. wydanie.

⁷ Tamże, (cz. 1. Europa w dobie odrodzenia i reformacji): 4. *Rozkwit renesansu we Włoszech* (s. 22–32), 5. *Renesans europejski* (s. 32–38); (cz. 3. Rzeczpospolita złotego wieku a Europa): 8. *Kultura i sztuka renesansowa w Polsce* (s. 149–152), (cz. 4. Europa w XVII wieku): 4. *Nowe prądy w literaturze i sztuce* (s. 194–200); (cz. 7. Oświecenie w Europie): 3. *Rozwój nauki, sztuki i literatury* (s. 279–285); (cz. 9. Pierwsze reformy w Rzeczypospolitej): 4. *Kultura Oświecenia w Polsce* (s. 327–334).

⁸ T. Cegielski, K. Zielińska, *Historia. Dzieje nowożytne. Podręcznik dla szkół średnich klasy II liceum ogólnokształcącego*, WSiP, Warszawa 1991.

⁹ Tamże, cz. *Szlachta polska i jej państwo*: rozdz. V. Kultura i ideologia polskiego Renesansu, podrozdziały: 9. Architektura i rzeźba – renesans wawelski, 10. Rozwój form renesansowych w architekturze i rzeźbie (s. 98–108); cz. „*Wielki wiek*” XVII: rozdz. II. Barok – epoka i styl, podrozdziały: 2. Sztuka w służbie Kościoła, 3. Barok dworski, 4. Barok mieszczański-protestancki, 5. Teatr, opera, muzyka (s.116–126); cz. *Rzeczpospolita u schyłku XVI i w XVII w.*: rozdz. III. Barok i sarmatyzm, podrozdziały: 3. Sarmatyzm, 6. Nowe formy i środki oddziaływania. *Sztuka XVI i w XVII w.*, rozdz. Barok i sarmatyzm, podrozdziały: 3. Sarmatyzm, 6. Nowe formy i środki oddziaływania. *Sztuka barokowa XVII w.*, 7. Sztuka barokowa w XVIII w. (s. 201–214); cz. *Cywilizacja Oświecenia*: rozdz. IV. Sztuka i obyczajowość Oświecenia, podrozdziały: 1. Rokoko, 2. Historyzm: neoklasycyzm, neogotyki (s. 244–249); cz. *Rzeczpospolita w dobie upadku*: rozdz. III. Odrodzenie w upadku, podrozdziały: 5. Mecenat Stanisława Augusta, 6. Triumf Oświecenia w Polsce (s. 321–325).

¹⁰ Np. podręczniki publikowane przez Wydawnictwo Naukowe PWN, w tym: *Historia 1789–1791. Podręcznik dla szkół średnich*, Warszawa 1998; *Historia 1871–1939. Podręcznik dla szkół średnich*, Warszawa 2000 – obydwie pod redakcją A. Radziwiłła i W. Roszkowskiego.

Po 1999 roku, kiedy dokonano zmian w strukturze szkolnictwa i programach, powstawały nowe podręczniki, w których dało się zauważyć kilka tendencji. Z jednej strony kontynuowano dotychczasowe podejście i problemy z historią sztuki umieszczano w kontekście narracji chronologicznej, więc stanowiły one jeden z elementów rozumienia przeszłości. Z drugiej strony nastąpił wydawniczy skok jakościowy – zastosowano lepszy papier, kolor, wprowadzono różne formaty. Pojawiły się specjalne wkładki, rozkładowe strony, większe ilustracje, co wyraźnie poprawiło dydaktyczne możliwości prezentacji zagadnień z historii sztuki. Mogła pojawić się wyższa jakość w dydaktyce, więc poszukiwano możliwości dokładniejszego omówienia wybranych dzieł sztuki¹¹.

Nowym zjawiskiem w okresie przemian systemu edukacyjnego w Polsce na przełomie wieków były próby wprowadzenia nauczania problemowego w gimnazjum i liceum. Przygotowano odpowiednie podręczniki, w których znalazło się wiele więcej miejsca na treści opisujące cywilizacje i kulturę. Za przykład może posłużyć seria podręczników dla szkoły ponadgimnazjalnej w serii wydawniczej Akademia WSiP. W strukturze organizacyjnej tych podręczników wydzielono osobno rozbudowane części *Człowiek i kultura* oraz *Kręgi cywilizacyjne*, w których znajdują się treści związane z historią sztuki. Część *Kręgi cywilizacyjne* miała dużą zaletę, gdyż w sposób uogólniający podawała najważniejsze informacje o cywilizacjach z całego świata, w tym także przykłady z historii sztuki. Taki zakres merytoryczny, chronologiczny i geograficzny był rzadko spotykany w dotychczasowych podręcznikach¹².

W tej serii podręczników problemy historii sztuki najpełniej pokazywała część *Człowiek i kultura*. Na przykład w trzeciej części serii znalazły się podrozdziały: 4. Kultura artystyczna – zjawiska, style, idee, 6. Sztuka polsko-litewskiej Rzeczypospolitej. Ponadto, co zasługuje na szczególne podkreślenie, treść narracji została wzbogacona ćwiczeniami źródłowymi, które pogłębiały wiedzę o historii sztuki, na przykład ćwiczenie *O Naśladowaniu starożytnych* oparte na fragmencie książki A. Palladia zaopatrzone odpowiednimi poleceniami¹³. Konstrukcja programu i podręcznika pozwalała na najszersze omówienie problemów związanych z historią sztuki. Niestety nie uwzględniała ona rzeczywistych możliwości realizacji takiego programu w standardowym, powszechnym nauczaniu w szkole. Nic dziwnego więc, że w praktyce nie była realizowana¹⁴.

¹¹ Np. w serii podręczników do gimnazjów *Śladami przeszłości* wydawnictwa Nowa Era pod red. S. Roszaka.

¹² Akademia WSiP – seria 4 podręczników pod tytułem: *Człowiek i historia: część 1*. A. Ziółkowski, *Czasy starożytne. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego*, Warszawa 2002; cz. 2. M. Tymowski, *Czasy średniowiecza. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego*, Warszawa 2002; cz. 3. T. Cegielski, M. Kurkowska, *Czasy nowożytne do 1815 roku. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego*, Warszawa 2002; cz. 4. J. Kochanowski, P. Matusik, *Czasy nowe i najnowsze (XIX i XX wiek). Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego*, Warszawa 2002.

¹³ T. Cegielski, M. Kurkowska, *Czasy nowożytne do 1815 roku. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego*, Warszawa 2002, s. 35. Dla przykładu rozwinę 4. podrozdział *Kultura artystyczna – zjawiska, style, idee*. Poruszono w nim 16 problemów, m.in.: *Spoleczna rola renesansowego artysty, Wątki klasyczne w sztuce włoskiej, Odrodzenie na północ od Alp, Manierizm, Barok – pojęcie i chronologia, Barokowe malarstwo i rzeźba, Rokoko – styl i ideał życia, Klasycyzm w XVIII w. i „odrodzenie gotyckie”*.

¹⁴ Podobny los spotkał serię podręczników do gimnazjum pod ogólnym tytułem *Świat człowieka* wydawaną przez Wydawnictwo Naukowe PWN.

Na końcu wątku o treściach związanych z historią sztuki w podręcznikach historii należy zauważyć, że większość opisanych zasad odnosi się także do podręczników powstałych po przyjęciu nowej podstawy programowej z 2008 roku. Za przykład mogą posłużyć podręczniki z serii *Zrozumieć przeszłość* wydawnictwa Nowa Era¹⁵. W osobnych rozdziałach umieszczono treści z historii sztuki (architektura, malarstwo, rzeźba). W nich znalazły się także najważniejsze informacje o kierunkach i twórcach. Do bardziej pogłębionej analizy wydzielono specjalną część – *Infografikę*, w której przedstawiane zostały wybrane problemy, dające przedsmak analizy dzieł sztuki. Historia sztuki bardzo rzadko pojawia się w części źródłowej podręcznika. Trzeba przy tym pamiętać, że wiele informacji z historii sztuki dostarczyły także ilustracje (najczęściej małych rozmiarów) rozrzucone dodatkowo po całym podręczniku¹⁶.

Należy zauważyć, że w ostatnich latach w dydaktyce historii rozwinął się szeroko nowy nurt, w którym zagadnienia z historii sztuki stały się przedmiotem badań. Sztuka – dzieła malarstwa, architektury i rzeźby analizowane były pod kątem wykorzystania ich w edukacji historycznej. Poddano analizie dzieła funkcjonujące w edukacji historycznej¹⁷, źródła ikoniczne w dydaktyce historii¹⁸, próbowano wykorzystać historię sztuki do lepszego zrozumienia historii¹⁹. Nie wspominając już o badaniach nad miejscami pamięci²⁰. Jednak najbardziej charakterystycznym rysem tych badań jest analiza przekazu ikonograficznego podejmowana bardziej pod kątem wykorzystania go procesie nauczania historii, czyli odniesień do rzeczywistości historycznej jako jednej z form jej wizualizacji w procesie nauczania²¹.

¹⁵ R. Kulesza, K. Kowalewski, *Zrozumieć przeszłość. Starożytność i średniowiecze. Podręcznik do historii dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres Rozszerzony. Część 1.* Warszawa 2013; P. Klint, P. Galik, *Zrozumieć przeszłość. Dzieje nowożytne. Podręcznik do historii dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres rozszerzony. Część 2.* Warszawa 2014; P. Galik, *Zrozumieć przeszłość. Lata 1815–1939. Podręcznik do historii dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres rozszerzony. Część 3.* Warszawa 2015; J. Klaczek, A. Zielińska, *Zrozumieć przeszłość. Dzieje najnowsze po 1939 roku. Podręcznik do historii dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres rozszerzony. Część 4.* Warszawa 2015.

¹⁶ Np. w podręczniku P. Klint, P. Galik, *Zrozumieć przeszłość. Dzieje nowożytne... znajdujemy podrozdziały: Kultura renesansu (s. 47–56), Kultura i sztuka renesansu w Polsce (s. 114–123), Kultura baroku (s. 216–217), Barok i sarmatyzm (s. 295–305); *Oświecenie* (s. 320–327), *Oświecenie w Rzeczypospolitej* (s. 367–376).*

¹⁷ Np. *Obraz, dźwięk i smak w edukacji historycznej*, pod red. S. Roszaka, M. Strzeleckiej i A. Wiczorek, Toruń 2010. Tutaj m.in.: A. Suchoński, *Poznawcza i kształcąca rola tak zwanych „obrazów podwójnych” w nauczaniu i uczeniu się historii*, s. 26–30; H. Palkij, *Obrazy i portrety władców Jana Matejki w edukacji historycznej – problem aktualności przekazu*, s. 50–56; U. Kalemka, *Wielcy twórcy poprzez obraz w przekazie historycznym – Vincent van Gogh*, s. 57–63.

¹⁸ E. Puls, *Źródła ikonograficzne w wybranych zbiorach zadań autokontrolnych adresowanych do uczniów przygotowujących się do matury z historii a obudowa wewnętrzna podręczników do szkół ponadgimnazjalnych i arkusze nowej matury* [w:] *Źródła w edukacji historycznej*, pod red. S. Roszaka, M. Strzeleckiej i A. Wiczorek, Toruń 2006, s. 240–258.

¹⁹ M. Figeac-Monthus, *Historia sztuki we Francji – nowy koncept pracy interdyscyplinarnej?* [w:] *Obraz, dźwięk i smak w edukacji historycznej...*, s. 17–25.

²⁰ Np. *Miejsca pamięci w edukacji historycznej*, pod red. S. Roszaka, M. Strzeleckiej i A. Wiczorek, Toruń 2009.

²¹ Np. *Wizualizacje historii*, pod red. S. Roszaka, M. Strzeleckiej i A. Wiczorek, Toruń 2012, m.in.: A. Chłosta–Sikorska, *Plakat propagandowy jako forma perswazji wizualnej i jego wykorzystanie w edukacji historycznej*, s. 61–75; M. Honeybone, *The value of pictorial imaginery as evidence in the teaching of history*, s. 111–117; H. Ågren, M. Alm, G. Andersson, *Images in teaching. The Swedish example*, s. 118–120.

W podręcznikach historii w bardzo małym stopniu stosuje się systematycznie metody analizy i interpretacji obrazu, rzeźby czy architektury, które są charakterystyczne w dydaktyce na lekcjach z przedmiotu historia sztuki. Uczeń nie jest przyzwyczajany systematycznie do stosowania jakiejś wybranej metody analizy. Niewątpliwie ma to miejsce raczej w praktyce dydaktycznej, kiedy nauczyciel charakteryzuje poszczególne okresy i style oraz wybrane dzieła sztuki. Zależy to jednak od konkretnego nauczyciela, który w tym celu wykorzystuje dostępne mu opracowania z historii sztuki oraz programy i źródła dostępne w internecie.

Pamiętać jednak należy, że uczeń ma możliwość zapoznania się z metodami analizy źródeł ikonicznych nie tylko na lekcji historii. W liceum rozwija te umiejętności na innych przedmiotach: wiedza o kulturze – dla wszystkich uczniów na poziomie podstawowym, historia sztuki – na poziomie rozszerzonym tylko dla zainteresowanych osób oraz na lekcjach języka polskiego. W związku z tym pojawiły się liczne opracowania, które zawierają wskazówki teoretyczne i praktyczne przydane w czytaniu ikonicznych tekstów kultury obejmujące różne elementy analizy dzieł²². Przygotowanie maturzysty oznacza bowiem konieczność przygotowania go do analizy tekstów ikonicznych w ramach ustnego egzaminu maturalnego²³.

Celem krótkiego przeglądu informacji o umiejętnościach i treściach związanych z historią sztuki w szkolnym nauczaniu historii oraz wspomnienie nowych tendencji w dydaktyce historii było pełniejsze spojrzenie na rolę źródeł ikonograficznych na egzaminie maturalnym z historii. Stosuję taki termin, gdyż w dydaktyce historii zamiast pojęcia *ikoniczny* stosujemy raczej szersze pojęcie źródła ikonograficzne, które obejmuje wszelkie kategorie źródeł niepisanych.

Źródła ikonograficzne na egzaminie z historii (pisemnym i ustnym) pojawiły już od połowy lat 90. XX wieku. Zastosowano je w ramach prac nad nową maturą wraz z wprowadzaniem źródeł na egzamin maturalny. Wymusiło to konieczność publikacji odpowiednich materiałów²⁴. Wprowadzenie systemu egzaminów zewnętrznych spowodowało, że źródła ikonograficzne znalazły stałe miejsce na egzaminie maturalnym z historii. Wraz z nimi pojawiły się nowe problemy, a wkrótce też pierwsze analizy zadań z wyposażeniem w ikonografię²⁵.

²² Np. M. Tomczyk-Maryon (red.), *Jak czytać wiersze i oglądać obrazy?*, Warszawa 2010; A. Pilch, M. Rusek, *Ikoniczne i literackie teksty w przestrzeni nowoczesnej dydaktyki*, Kraków 2015 – tutaj np.: A. Kania, *Maturzysta w kontakcie z dziełem malarskim, czyli praktyka czyni mistrza*, s. 203–216; M. Pitek, „Dziewczyna czytająca list przy otwartym oknie” Jana Vermeera van Delft jako inspiracja dla współczesnej poezji i fotografii. *Modele czytania tekstów ikonicznych w szkole*, s. 217–228; A. Ślósarz, *Plakat i reklama na lekcjach języka polskiego w liceum i technikum. Poradnik z ćwiczeniami dla nauczyciela*, CKE 2015; <https://www.cke.edu.pl/egzamin-maturalny/egzamin-w-nowej-formule> [dostęp: 20.06.2016].

²³ A. Pilch, *Część ustna egzaminu maturalnego z języka polskiego. Zadania oparte na tekstach ikonicznych*, CKE, 2014 w: <https://www.cke.edu.pl/egzamin-maturalny/egzamin-w-nowej-formule/> [dostęp: 20.06.2016].

²⁴ Poszczególne komisje wojewódzkie przygotowywały specjalne informatory, w których publikowane były odpowiednie materiały. W Krakowie odpowiednie informatory publikowano corocznie od 1997 r., np. *Informator maturalny 2000. Historia*, pod red. H. Palkija, Kraków 2000.

²⁵ Np. *Wizualizacje historii*, pod red. S. Roszaka, M. Strzeleckiej i A. Wieczorek, Toruń 2012 tutaj m.in.: J. Chańko, „Obrazki” na maturze – zadania z ikonografią w arkuszach Nowej Matury z historii, s. 126–141; H. Palkij, *Wykorzystanie ikonografii na egzaminie maturalnym z historii i wiedzy o społeczeństwie*, s. 142–147; oraz przypis 18.

Na potrzeby artykułu skoncentruję się głównie na analizie egzaminów przeprowadzonych w nowej formule od 2015 roku. Uzupełnieniem tych obserwacji będą egzaminy przeprowadzane według starej formuły, które nadal stanowią część systemu egzaminacyjnego. Podawane przykłady pochodzą z arkuszy egzaminacyjnych²⁶.

Analizując zadania odnoszące się do treści z historii sztuki znajdujące się w arkuszach egzaminacyjnych z historii na obu poziomach po kolejnych zmianach, okazało się, że w praktyce niektóre typy zadań występują we wszystkich rodzajach arkuszy. Różnice wynikają raczej z konstrukcji danego arkusza i treści zadań, okresu historycznego, do którego się one odnoszą, a nie z rodzaju arkusza (podstawowy czy rozszerzony). W takiej sytuacji uwagi oraz wnioski, jakie wyciągnięto z analizy zadań w arkuszu podstawowym, można z dużym prawdopodobieństwem odnieść do zadań umieszczonych w arkuszu rozszerzonym. Jedynym wyjątkiem wydają się zadania, w których następuje głębsza analiza wybranego dzieła czy analiza porównawcza.

W arkuszach egzaminacyjnych z historii znajdujemy zadania, które sprawdzają najważniejsze umiejętności, terminologię i wiedzę. Typowym zadaniem w arkuszu egzaminacyjnym z historii na wszystkich poziomach jest sprawdzenie znajomości pojęć, czyli np. nazw porządków architektonicznych, stylów i ich cech. Mogą to być zadania wymagające rozpoznania porządku architektonicznego, stylu i podania jego cech. Zdający wykonuje polecenie na podstawie fotografii i samodzielnie podaje odpowiednie cechy w zadaniach otwartych lub zamkniętych (tab. 1).

Tabela 1.

Rozpoznanie porządku architektonicznego*	Rozpoznanie cech stylu**
 <p data-bbox="262 1323 458 1337">[tw.] Szuka zwiasta, t. 2, Warszawa 1990, s. 34.</p> <p data-bbox="157 1354 563 1446">Podaj nazwę porządku architektonicznego, dla którego charakterystyczne są kolumny świątyni. Podaj dwie cechy rozpoznanego porządku architektonicznego.</p>	 <p data-bbox="645 1323 976 1337">Nowa encyklopedia powszechna PWN, t. 5, Warszawa 1996, s. 784.</p> <p data-bbox="599 1354 1020 1446">Podaj nazwę stylu w sztuce użytkowej przełomu XIX i XX wieku, dla którego reprezentatywny jest dzban przedstawiony na fotografii. Podaj dwie cechy tego stylu.</p>

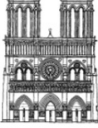

* Zadanie 1. w arkuszu podstawowym z historii w 2013 roku.

**Zadanie 31. w arkuszu podstawowym z historii w 2014 roku.

²⁶ Wszystkie znajdują się na stronach <https://www.cke.edu.pl/egzamin-maturalny> [dostęp: 30.062016].

Często spotykanym zadaniem jest rozpoznanie stylów architektonicznych występujących w różnych okresach historycznych lub przyporządkowanie wybranych obiektów architektonicznych kręgom cywilizacyjnym (tab. 2) W takich przypadkach w arkuszach podstawowych pojawiają się często ułatwienia w postaci podanych nazw. Czasem zadania tego typu sprawdzają bardziej złożone umiejętności poprzez to, że dodawane jest źródło tekstowe. Wówczas zdający musi połączyć informacje z historii sztuki z wydarzeniami z historii. Wtedy takie zadanie staje się z reguły trudniejsze (zadanie 13. w tabeli 2).

Tabela 2.

Rozpoznanie różnych stylów*	Przyporządkowania budowli kręgom cywilizacyjnym**								
<p>Zadanie 13. (5 pkt) Na podstawie rysunków przedstawiających budowle wzniesione w różnych stylach architektonicznych wykonaj polecenia.</p> <p>13.1. Wpisz nazwy stylów architektonicznych w wykropkowanych miejscach pod rysunkami. Wybierz je spośród następujących:</p> <p>romanizm gotyk renesans barok klasycyzm</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>A.</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>B.</p> </div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 20px;"> <div style="text-align: center;"> <p>C.</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>D.</p> </div> </div> <p style="text-align: center; font-size: small;">E. Charytonow, <i>Zarys historii architektury</i>, Warszawa 1981, s. 90, 105, 151, 168.</p> <p>13.2. Podaj literę odpowiadającą rysunkowi przedstawiającemu budowlę wzniesioną w stylu, do którego rozwoju przyczyniły się wydarzenia przedstawione w tekście.</p> <p>Odkrycie w 1738 r. Heekulamm, a w 1748 r. Pompejów, dwóch starożytnych miast rzymskich zasypanych całkowicie popiołami podczas wybuchu Wezuwiusza w 79 r. n.e. [...] stanowiło zachętę do podjęcia dalszych wykopalisk i poważnych studiów nad sztuką i historią starożytną, co doprowadziło do nasładowania tych wzorów w malarstwie, rzeźbie i architekturze [...].</p> <p style="text-align: right; font-size: x-small;">A. Mason, <i>Historia sztuki zachodniej</i>, Warszawa 2009, s. 80.</p> <p>Litera rysunku</p>	<p>Zadanie 1. (3 pkt) Przyporządkuj wybrane obiekty architektoniczne, spośród przedstawionych na ilustracjach, do kręgów kulturowych wymienionych w tabeli. Wpisz odpowiednią literę do właściwej rubryki.</p> <div style="display: grid; grid-template-columns: 1fr 1fr; gap: 10px;"> <div style="text-align: center;"> <p>A.</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>B.</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>C.</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>D.</p> </div> </div> <p style="font-size: x-small; margin-top: 10px;">Sztuka starożytna, t. 3, Warszawa 1990, s. 27; J. Rafflers, <i>Tak tyli ludzie</i> [...], Wrocław 1991, s. 33; A. Mason, <i>Historia sztuki zachodniej</i>, Warszawa 2009, s. 25; http://cas.cia.um.edu/course/archaeology/3152/CNE3152Lectures.pdf.html [dostęp 30.12.2012].</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; margin-top: 10px;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">Krąg kulturowy</th> <th style="text-align: center;">Litera, która oznaczono obiekt</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1) kultura grecka epoki klasycznej</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2) kultura babilońska</td> <td></td> </tr> <tr> <td>3) kultura mykeńska</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Krąg kulturowy	Litera, która oznaczono obiekt	1) kultura grecka epoki klasycznej		2) kultura babilońska		3) kultura mykeńska	
Krąg kulturowy	Litera, która oznaczono obiekt								
1) kultura grecka epoki klasycznej									
2) kultura babilońska									
3) kultura mykeńska									

* Zadanie 13. w arkuszu podstawowym z historii w roku 2015.

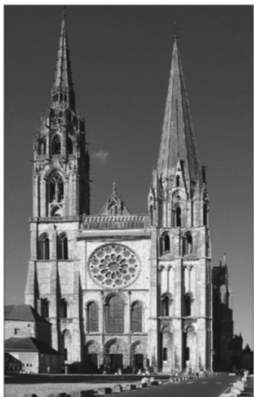
** Zadanie 1. w arkuszu podstawowym z historii w roku 2014.

W arkuszach z historii rzadziej zdarzają się zadania, w których zdający ma wyszukać odpowiednie informacje, cechy, elementy architektoniczne itp., nazwać te elementy lub cechy, a następnie porównać je lub przyporządkować. Tego typu zadania często stwarzają zdającym wiele trudności. Na egzaminie maturalnym stosowane są najczęściej w odniesieniu do wcześniejszych epok – do przełomu XVIII i XIX wieku. Wydaje się, że wynika to z kilku czynników. W nauczaniu szkolnym wytworzył się swego rodzaju „kanon” treści i umiejętności odnoszących się do przemian w historii sztuki, prezentowanych obiektów, autorów itp. Ponadto zmiany w sztuce zachodzą wolniej i nauczyciel w szkole ma wiele okazji do odwołania się do podobnych

przykładów z danego okresu czy stylu, czyli może ugruntować wiedzę. Uczeń zdobywa odpowiednie informacje i umiejętności, stąd można pokusić się o sprawdzanie bardziej zaawansowanych umiejętności – analizowania różnych aspektów, porównywania itp.

Natomiast w XIX i XX wieku pojawiają się nowe elementy: szybkie zmiany, globalizacja, wzrost liczby stylów i kierunków. Stąd uczeń często poznaje tylko pojedyncze przykłady, skrótowe informacje o licznych stylach i kierunkach, nie wspominając już o ich twórcach. Ponadto w ostatnim okresie zmieniła się historyczna narracja szkolna – szerzej traktuje się dzieje cywilizacji: techniki, kultury masowej, życia codziennego. Powoduje to ograniczenie miejsca i czasu na pełniejszą prezentację problemów związanych z treściami właściwymi dla historii sztuki. W efekcie zdający często nie dysponuje wystarczającym zakresem wiedzy, natomiast zadania sprawdzające dokładniej treści i umiejętności z zakresu historii sztuki wymagają większej wiedzy. Na egzaminie maturalnym trudno więc stosować tego typu zadania odnoszące się do historii sztuki z tego okresu. Ich przykłady prezentuję w tabeli 3.

Tabela 3.

Rozpoznanie elementów stylów*	Rozpoznanie elementów stylów**								
<p>F. Uzupełnij tabelę. Wpisz obok numerów 1, 2, 3 nazwy stylów w sztuce, dla których są charakterystyczne elementy architektoniczne kolegiaty wspomnianej w tekście. Nazwy stylów wybierz spośród następujących:</p> <p style="text-align: center;">barok, gotyk, romanizm, secesja.</p> <p>[w:] Opatów. Kolegiata św. Marcina. Przewodnik po zabytkach sztuki nr 2, Tamorzeg 1995, okładka.</p> <table border="1" data-bbox="248 1184 474 1295"> <thead> <tr> <th>Numer, którym oznaczono element architektoniczny</th> <th>Nazwa stylu</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2</td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Numer, którym oznaczono element architektoniczny	Nazwa stylu	1		2		3		<p>Zadanie 5. (0–2)</p> <p>Fotografia. Katedra w Chartres</p> <p>www.paradogplace.com</p> <p>Przedstawiona budowla zawiera elementy charakterystyczne dla dwóch stylów architektonicznych dominujących w średniowieczu. Podaj nazwy tych stylów oraz wskaż po jednej cesze każdego z nich.</p>
Numer, którym oznaczono element architektoniczny	Nazwa stylu								
1									
2									
3									

* Zadanie 15. w arkuszu podstawowym według starej formuły egzaminu w 2013 roku

** Zadanie 5. w arkuszu rozszerzonym nowej formuły z historii w 2016 roku.

Natomiast w arkuszach egzaminacyjnych z historii sztuki zadania sprawdzające podobne treści i umiejętności z reguły sprawdzają wiedzę w bardziej szczegółowy sposób, wymagają dokładniejszych informacji o stylach lub konkretnych obiektach i ich twórcach, wskazania miejsca, w których te obiekty się znajdują (tab. 4).

Często ponadto jednocześnie sprawdza się znajomość planów słynnych budowli, ich funkcji, pojawiają się odniesienia do mecenatu artystycznego, kręgu kulturowego, detali architektonicznych²⁷.

Tabela 4.

Rozpoznanie dzieła – nazwa, miejsce, styl lub epoka*	Rozpoznanie porządku architektonicznego i zabytku**												
<p>Zadanie 1. (7 pkt) Rozpoznań dzieła architektury przedstawione na fotografiach. Wpisz we wskazane miejsca:</p> <p>a) nazwę budowli b) nazwę miasta, w którym budowla się znajduje c) styl lub epokę.</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>A.</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>B.</p> </div> </div> <p>a) b) c)</p>	<p>Zadanie 1. (4 pkt) Podaj nazwy porządków architektonicznych starożytnej Grecji przedstawionych na ilustracjach, a następnie każdemu z nich przyporządkuj zabytek spośród wymienionych poniżej.</p> <p>1. Partenon na Akropolu w Atenach 2. świątynia Zeusa Olimpijskiego w Atenach 3. Erechtejon na Akropolu w Atenach</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>A.</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>B.</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>C.</p> </div> </div> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">Porządek architektoniczny</th> <th style="text-align: center;">A.</th> <th style="text-align: center;">B.</th> <th style="text-align: center;">C.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">Nazwa porządku architektonicznego</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Numer zabytku</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Porządek architektoniczny	A.	B.	C.	Nazwa porządku architektonicznego				Numer zabytku			
Porządek architektoniczny	A.	B.	C.										
Nazwa porządku architektonicznego													
Numer zabytku													

* **Zadanie 1. w arkuszu podstawowym w 2015 roku.**

** **Zadanie 1. w arkuszu podstawowym w 2016 roku.**

Oczywiście w arkuszach egzaminacyjnych z historii także pojawiają się polecenia odnoszące się do tych elementów, ale nie sprawdzamy tak kompleksowo znajomości konkretnego dzieła. Pytamy najczęściej tylko o jeden ze wspomnianych elementów w odniesieniu do wybranego dzieła.

W arkuszach z historii w zadaniach sprawdzających terminologię, style, ich cechy charakterystyczne o wiele rzadziej pojawiają się dzieła malarskie lub rzeźba²⁸. O przyczynach tego faktu wspominałem już wyżej, jak też przy okazji analizy wybranych podręczników. Zaobserwowana sytuacja przekłada się naturalnie na tworzenie zadań egzaminacyjnych. Poza tym nie bez znaczenia są ograniczenia techniczne. W arkuszach egzaminacyjnych z historii nie stosuje się koloru, więc np. z tego powodu nie można konstruować zadań odnoszących się do analizy obrazów, techniki wykonania itp. Najczęściej korzysta się z najbardziej podstawowych, charakterystycznych cech dzieł, dlatego tworzone są zadania odwołujące się do treści dzieł lub zadania sprawdzające chronologię (tab. 5).

²⁷ Np. zadania 2., 4., 16., 18. w arkuszu podstawowym z historii sztuki w 2016 roku.

²⁸ Zadanie 7. w arkuszu rozszerzonym według starej formuły egzaminu w 2016 roku.

Tabela 5.

Odniesienie do treści dzieła*	Chronologia w odniesieniu do treści dzieł**
<p>A. Przyporządkuj źródła inspiracji ich autorów: mitologia starożytnych Greków i Rzymian; obyczaje starożytnych Greków; Stary Testament; Nowy Testament.</p> <p>A.</p> <p>B.</p> <p>C.</p> <p><small>M. Levey, <i>Ol Giotta do Cézanne'a. Zarys historii malarstwa zachodnioeuropejskiego</i>, Warszawa 1972, s. 103, 106. „Wielcy Malarze”, Warszawa 1999, s. 22-23.</small></p> <p>B. Na podstawie obrazu oznaczonego literą B podaj dwie cechy charakterystyczne dla malarstwa renesansowego. Wybierz je spośród następujących: stosowanie perspektywy, unikanie tematyki religijnej, krajobraz w tle obrazu, zaburzenie proporcji w przedstawieniach ciała ludzkiego, monumentalizm przedstawianych obiektów.</p>	<p>Każdemu z portretów (A-D) przyporządkuj stulecie, w którym powstał: wstaw w wykropkowane miejsca odpowiadającą mu cyfrę (1-5).</p> <p>www.wga.hu</p> <p>A. ...</p> <p>www.wga.hu</p> <p>B. ...</p> <p>www.wga.hu</p> <p>C. ...</p> <p>www.wga.hu</p> <p>D. ...</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. XIII w. 2. XV w. 3. XVII w. 4. XVIII w. 5. XIX w.

* Zadanie 7. w arkuszu podstawowym w 2015 roku.

** Zadanie 15. w arkuszu podstawowym w 2016 roku.

Zadania odnoszące się do treści dzieła są oczywiście stosowane także w arkuszach z historii sztuki na poziomie podstawowym i rozszerzonym, ale często z dodatkowymi pytaniami o twórców, formę itp. (tab. 6).

Tabela 6.

Rozpoznanie postaci*	Rozpoznanie źródła inspiracji**
<p>Zadanie 6. (6 pkt) Rozpoznaj dzieła przedstawione na ilustracjach. 6.1. Podaj nazwiska autorów dzieł oraz imiona przedstawionych postaci. 6.2. Określ źródło tematów wszystkich przedstawionych dzieł.</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>A.</p> <p>autor:</p> <p>postać:</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>B.</p> <p>autor:</p> <p>postać:</p> </div> </div>	<p>Zadanie 9. (4 pkt) Rozpoznaj w reprodukowanych poniżej obrazach Andrei Appianiego i Rembrandta</p> <p>a) temat b) źródło ikonograficzne tematu – odpowiedzi wybierz spośród wymienionych:</p> <p>Stary Testament Nowy Testament mitologia apokryfy żywoty świętych</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>A.</p> <p>a)</p> <p>b)</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>B.</p> <p>a)</p> <p>b)</p> </div> </div>

* Zadanie 6. w arkuszu podstawowym z historii sztuki w 2015 roku.

** Zadanie 9. w arkuszu podstawowym z historii sztuki w 2016 roku.

W arkuszach egzaminacyjnych z historii sztuki z natury rzeczy, w przeciwieństwie do arkuszy z historii, zadania odnoszące się do dzieł malarstwa i rzeźby stanowią istotną część arkusza. Ponadto w tych arkuszach z historii sztuki znajdują się zadania za 8–12 punktów, którymi sprawdza się szczegółową wiedzę odnoszącą się do konkretnego dzieła architektonicznego, rzeźby czy malarstwa. Na przykład w jednym z takich zadań zdający mógł otrzymać 12 punktów. Po zapoznaniu się z dwiema ilustracjami konkretnej budowli i jej planem musiał podać: nazwę i styl budowli, miasto, w którym się ona znajduje, nazwisko architekta oraz opisać plan budowli, podając jego cztery cechy²⁹. W arkuszach z historii w ostatnich latach w praktyce nie ma zadań, które stanowiłyby tak rozbudowane studium przypadku. Za trochę podobne zadanie można otrzymać najwyżej 3 punkty, a ponadto część poleceń odnosi się do szerszych aspektów związanych z prezentowanym źródłem.

Trzeba tu od razu dodać, że w arkuszach z historii sztuki na poziomie rozszerzonym zarówno w starej, jak i nowej formule, zadania mogą być jeszcze bardziej rozbudowane i wymagać większej wiedzy faktograficznej (tab. 7). W 2015 roku było nawet zadanie za 16 punktów, które pozwalało sprawdzić wiedzę z zakresu treści i formy dzieła, jak też odnieść je do wydarzeń historycznych³⁰.

²⁹ Zadanie 16. w arkuszu podstawowego w 2015 roku.

³⁰ Zadanie 14. w arkuszu rozszerzonym nowej formuły egzaminu w 2016 roku.

Tabela 7.

Rozpoznanie dzieł architektury'	Rozpoznanie dzieł malarstwa**
<p>Zadanie 1. (2 pkt) Rozpoznaj przedstawione budowle. Wpisz we wskazane miejsca: a) nazwisko architekta; b) nazwę budowli; c) miasto, w którym znajduje się zabytek; d) styl budowli.</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> </div> <p style="text-align: center;">A. B. C.</p>	<p>Zadanie 4. (0-5) Przyjrzyj się reprodukowanym dziełom i określ: a) temat dzieła; b) źródło ikonograficzne; c) technikę wykonania; d) kierunek lub wiek, w którym dzieło powstało.</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> </div> <p style="text-align: center;">A. B.</p>

* Zadanie 1. w arkuszu rozszerzonym według starej formuły w 2016 roku.

** Zadanie 4. w arkuszu rozszerzonym według nowej formuły w 2016 roku.

Inną, charakterystyczną cechą arkuszy z historii sztuki na obydwu poziomach jest zachowanie zadań sprawdzających bezpośrednio faktografię, jak na przykład w przytoczonym niżej zadaniu³¹.

Uzupełnij tabelę – przyporządkuj wymienionym dziełom ich twórców. Odpowiedzi wybierz spośród podanych.

Poliklet Myron Fidiasz Praksyteles Leochares Skopas

	Dzieło	Autor
1.	<i>Hermes z małym Dionizosem</i>	
2.	<i>Atena Partenos</i>	
3.	<i>Doryforos</i>	
4.	<i>Dyskobol</i>	
5.	<i>Apollo bełwederski</i>	

W arkuszach egzaminacyjnych z historii już nie jest to możliwe. Różnice pomiędzy arkuszami z historii i z historii sztuki w tym typie zadań wynikają głównie z filozofii konstrukcji arkuszy. W historii sztuki w arkuszach egzaminacyjnych na poziomie rozszerzonym zachowano część testową, która pozwala sprawnie sprawdzić różne elementy wiedzy. W arkuszach egzaminacyjnych z historii w poprzednich latach była część testowa, więc były tego typu zadania. Teraz część testowa zniknęła zupełnie, a wraz z nią zadania wymagające odтворzenia wiedzy. W nowych arkuszach wyeliminowano tego typu zadania, chyba ze szkodą dla historii i zdających, a na pewno w sprzeczności z praktyką szkolną. Arkusz jest nastawiony na sprawdzenie umiejętności na podstawie załączonych źródeł. Polecenia odnoszące się do wiedzy są tylko konsekwencją sprawdzania umiejętności oraz załączonych źródeł.

³¹ Zadanie 2. w arkuszu podstawowym w 2015 roku. Także zadanie 13. w tym arkuszu.

Wydaje się, że podstawową funkcją zadań zawierających dzieła i treści z historii sztuki na egzaminie maturalnym z historii jest jednak wizualizacja historii, odniesienie treści dzieł do konkretnych wydarzeń historycznych lub sprawdzenie znajomości różnych aspektów historii. Możemy to ilustrować licznymi przykładami. Sprawdzamy znajomość mitologii greckiej poprzez załączenie do zadania ilustracji rzeźby – nie pytamy o jej cechy, twórcę, styl. Pytamy o wydarzenie, z którym związane jest konkretne dzieło, a nie pytamy o jego twórcę, styl dzieła itp. (tab. 8).

Tabela 8.

Pytanie o mitologię grecką*	Pytanie o związek z wydarzeniami historycznymi**
<p>Na podstawie fotografii przedstawiającej rzeźbę z Zamku Królewskiego w Warszawie wykonaj polecenie.</p> <p>[w:] M. i A. Szejnpeny, <i>Warszawski Zamek Królewski</i>, Warszawa 1989, s. 389.</p> <p>Podkreśl poprawne zakończenie zdania, a następnie uzasadnij swój wybór.</p> <p>Rzeźba przedstawia boginię</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Herę 2. Atenę 3. Temidę 4. Afrodytę <p>Uzasadnienie</p>	<p>Źródło B Miniatura z <i>Wigintaliów</i> Karola VII</p> <p>Na podstawie: R. Pernoud, <i>Łobienie w czasach katedr</i>, Warszawa 1990, ilustracja barwna nr VIII.</p> <p>Podaj nazwę wydarzenia z historii stosunków angielsko-francuskich, które związane jest z przedstawioną na miniaturze postacią.</p>

* **Zadanie 7. w arkuszu podstawowym z historii w 2013 roku.**

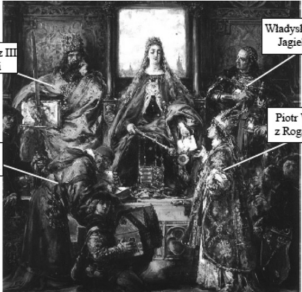
** **Zadanie 17. w arkuszu rozszerzonym w starej formule z historii w 2016 roku.**

Posługujemy się różnymi dziełami sztuki w celu ilustracji wydarzeń historycznych, często konfrontując je ze źródłami pisanymi³². Pytamy o wymowę ideową lub interpretację różnych dzieł – obrazów, plakatów itp.³³ Szukamy związku dzieła z wydarzeniami historycznymi lub analizujemy tematykę dzieła. Za każdym razem na dalszy plan schodzą inne elementy właściwe dla analizy dzieła podejmowane na przedmiocie historia sztuki (tab. 9).

³² Zadanie 11. w arkuszu podstawowym z historii w 2016 roku czy źródło C – obraz I. von den Blocka, *Apoteoza łączności Gdańska z Polską* w arkuszu rozszerzonym w nowej formule w 2016 roku.

³³ Zadanie 4. w arkuszu rozszerzonym nowej formuły z historii w 2015 roku.

Tabela 9.

Powiązanie z wydarzeniami historycznymi*	Analiza tematyki dzieła**
<p>Fotografia. Belweder</p> <p style="text-align: right; font-size: small;">www.alice-warszawy.pl</p> <p>Zadanie 15.1. (0–1) Zaznacz poprawne dokończenie zdania.</p> <p>Budynek przedstawiony na fotografii jest reprezentatywny dla</p> <p>A. baroku. B. manieryzmu. C. klasycyzmu. D. secesji.</p> <p>Zadanie 15.2. (0–1) Wyjaśnij, jakie wydarzenia tzw. nocy listopadowej rozegrały się w budynku przedstawionym na fotografii.</p>	<p>Jan Matejko, <i>Założenie Szkoły Głównej</i> [...] – fragment obrazu, będącego wizją artystyczną wydarzenia</p> <p>Na podstawie: E. Suchodółka, M. Wiede, <i>Jan Matejko. Dzieje cywilizacji w Polsce</i>, Warszawa 1998, s. 67. *Piotr Wyzw z Rogalina (zm. 1414) – biskup krakowski i pierwszy kanclerz Uniwersytetu Krakowskiego.</p> <p>Wyjaśnij, dlaczego na obrazie, którego tematyka dotyczy historii uczelni w Krakowie, Jan Matejko przedstawił postacie: królową Jadwigę oraz dwóch towarzyszących jej władców.</p>

* **Zadanie 15. w arkuszu rozszerzonym w nowej formule z 2016 roku.**

** **Zadanie 10. w arkuszu podstawowym w 2015 roku**

Jeszcze kilka uwag o osiągnięciach uczniów. Analiza statystyczna i porównawcza wyników uzyskanych na egzaminach z historii i historii sztuki jest w praktyce niemożliwa z powodu niewielkiej liczby zdających historię sztuki. Ponadto liczba zadań z historii sztuki była niewielka, więc wnioski z tak uzyskanych danych nie mogą być zbyt reprezentatywne. Można tylko ogólnie stwierdzić, że zadania na egzaminie maturalnym z historii odnoszące się do treści z historii sztuki nie sprawiały większych trudności zdającym i w większości mieściły się w przedziale 40–70% wykonania. Zależało to jednak od epoki historycznej. Stosunkowo dobrze wypadły zadania, w których należało identyfikować poszczególne style lub kręgi kulturowe.

Podsumowując dotychczasowe obserwacje i analizy, trzeba stwierdzić, że zadania odnoszące się do historii sztuki na egzaminie maturalnym z historii stanowią tylko niewielką część. Nawet jak w arkuszu egzaminacyjnym z historii znajdują się ilustracje różnych dzieł, to traktowane są jako ilustracje, źródła wydarzeń historycznych, wizualizacje historii, a ich analiza ma pomóc w interpretacji dziejów. Nie jest to interpretacja dzieła sztuki, jak na egzaminie z historii sztuki. Tylko nieliczne zadania na egzaminie z historii poświęcone są faktycznie analizie dzieł sztuki. Zauważamy ponadto, że liczba tych zadań faktycznie maleje. Najwięcej ich było w arkuszach podstawowych, których wkrótce nie będzie. Natomiast w arkuszach rozszerzonych zwykle znajdujemy tylko kilka, i to najbardziej prostych zadań, w dodatku odnoszących się do najbardziej typowych dzieł i stylów. Można zaryzykować stwierdzenie, że treści z historii sztuki będą odgrywały mniejszą rolę niż to było w poprzednich latach w zanikających już formach egzaminu maturalnego historii.